

Tausta

Ympäristöministeriö pyytää lausuntoja keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta, jonka se on valmistellut yhdessä muiden ministeriöiden kanssa. Ilmastolain (423/2022) mukaan valtioneuvosto hyväksyy keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan kerran vaalikaudessa.

Kolmas keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU 3) on laadittu ilmastolain mukaisesti ja se kattaa päästökaupan ulkopuolisten eli taakanjakosektorin päästövähennystoimet. Suunnitelma perustuu uudistettuun ilmastolakiin, EU:n ilmastolainsäädäntöön ja Petteri Orpon hallitusohjelman linjauksiin. Se sisältää arvion nykyisten toimien riittävydestä sekä esityksen lisätoimista päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi. KAISU 3 on valmisteltu rinnakkain uuden energia- ja ilmastostrategian kanssa hyödyntäen yhteistä tietopohjaa, erityisesti ns. KEITO-skenaarioita. Suunnitelma tarkastelee myös poikkeileikkaavia teemoja kuten kuntien ilmastotyötä, kulutuksen vaikutuksia ja ilmastorahoitusta.

LAUSUNTO KESKIPITKÄN AIKAVÄLIN ILMASTOSUUNNITELMASTA**Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi**

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta.

HSY on Suomen suurin ympäristöpalveluiden tuottaja, joka huolehtii pääkaupunkiseudun lähes 1,3 miljoonan asukkaan jäte- ja vesihuollosta ja tuottaa seutu- ja ympäristötietoa. HSY on asettanut omaksi tavoitteekseen olla ympäristövastuun edelläkävijä jäte- ja vesihuoltoalalla ja toimia hiilineutraalisti vuodesta 2030 eteenpäin. HSY vaikuttaa myös laajemmin pääkaupunkiseudulla kannustaen asukkaita ja seudun muita toimijoita vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä, edistämään kiertotaloutta sekä nostamaan materiaalien ja ravinteiden kierrätys- ja hyötykäyttöä. HSY:n Ilmastoinfo opastaa ja kannustaa kaupunkilaisia ja taloyhtiöitä ilmastoystävälliseen elämään ja ratkaisuihin. Ilmastoinfon energianeuvojat antavat maksutonta neuvontaa pääkaupunkiseudun asukkaille ja taloyhtiöille.

Ilmastotyö, kuten jäsenkaupunkien tukeminen hiilineutraaliustavoitteiden saavuttamisessa, on osa HSY:n keskeisiä tehtäviä seudullisena toimijana. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma toimii tärkeänä työkaluna kunnallisen ja seudullisen ilmastotyön suunnittelussa ja toteutuksessa, joten se ohjaa merkittävällä tavalla myös HSY:n työtä.

Liikenne

Helsingin seudun ympäristöpalvelut HSY laskee vuosittain pääkaupunkiseudun kasvihuonekaasupäästöt. Vuonna 2024 seudun kokonaispäästöt laskivat noin 11 prosenttia edellisvuoteen verrattuna, ja päästökehityksen suunta on

laskeva. On kuitenkin huolestuttavaa, että laskevasta trendistä poiketen liikenteen kasvihuonekaasupäästöt kasvoivat noin neljä prosenttia vuonna 2024 edellisvuoteen verrattuna. Liikennesektorin kasvihuonekaasupäästöt olivat viime vuonna noin 1,2 miljoonaa tonnia hiilidioksidiekvivalenttia ja liikenteen osuus seudun kokonaispäästöistä oli 37 prosenttia. Pääkaupunkiseudulla tieliikenteen päästöjen merkitys on kasvussa ja se on nousemassa alueen suurimmaksi päästösektoriksi.

Pääkaupunkiseudulla on hyvät edellytykset liikenteen päästöjen vähentämiseen suurten liikennemäärien, toimivan joukkoliikenteen ja lyhyiden etäisyyksien ansiosta. Kuitenkin paikalliset mahdollisuudet vaikuttaa päästöihin ovat rajalliset, ja liikennesektorin päästökehitys riippuu ratkaisevasti valtakunnallisista päätöksistä.

Suunnitelmassa todetaan, että liikennesektorille asetettua 50 prosentin päästövähennystavoitetta vuodelle 2030 ei olla saavuttamassa nykyisillä politiikkatoimilla, kun otetaan huomioon hallitusohjelmaan kirjattujen linjausten vaikutukset. Tämä arvio korostaa lisätoimien tarvetta liikenteen päästökehityksen kääntämiseksi tavoitteiden mukaiseksi. Hallitusohjelman linjaukset, kuten jakeluvelvoitteen kevennykset, polttoaineveron alennukset ja joukkoliikenteen ALV:n korotus, kasvattavat liikenteen päästöjä ja vaikeuttavat tavoitteen saavuttamista.

Lisäksi ehdotettuihin politiikkatoimiin ja niiden vaikutuksiin liittyy merkittäviä epävarmuuksia, mikä osaltaan haastaa päästövähennystavoitteen saavuttamista. HSY pitää suunnitelmassa esitettyjä poliittisia lisätoimia kannatettavina ja oikeansuuntaisina, mutta katsoo, että ne eivät yksinään riitä asetettujen päästövähennystavoitteiden saavuttamiseen. Siksi oikeudenmukaisesti kohdentuvia toimia on lisättävä ja jo esitettyjen toimien vaikuttavuutta vahvistettava.

Nopeavaikutteisten päästövähennyskeinojen vahvistamiseksi jakeluvelvoite tulisi Ilmastopaneelin suosituksen mukaisesti palauttaa nykyistä hallitusohjelmaa edeltävälle tasolle. Ilmastopaneelin mukaan uusiutuvien polttoaineiden riittävän laaja käyttö fossiilisten polttoaineiden joukossa yhdessä sähköistymisen edistämisen kanssa muodostaa ainoan varman keinon vähentää tieliikenteen päästöjä riittävän nopeasti asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Jakeluvelvoite edistää päästövähennyksiä koko ajoneuvokannassa, ei ainoastaan henkilöautoliikenteessä. Sähköistymisen edistämiseksi ehdotettu taloyhtiöiden latausinfra-avustus vuosille 2026–2027 on tärkeä toimenpide, jolla voidaan konkreettisesti tukea latauskapasiteetin kasvattamista taloyhtiöissä ja vauhdittaa liikenteen sähköistymistä.

Pääkaupunkiseudulla, jossa liikennemäärät ovat suuria ja liikenteen haitat niin ikään, keskeistä on liikennesuoritteiden vähentäminen ja kestävien kulkutapojen edistäminen. Päästöjen vähentäminen edellyttää muutoksia liikkumistapoihin: henkilöautoilun vähentämistä, kävelyn ja pyöräilyn osuuden kasvattamista sekä joukkoliikenteen käyttämisen lisäämistä. Kestävien kulkutapojen edistäminen vaatii joukkoliikenteen rahoituksen lisäämistä sekä kävelyn ja pyöräilyn infrastruktuurin kehittämistä valtion ja kuntien yhteistyönä. Pidämme myös tärkeänä, että suunnitelmassa tunnistetaan liikenneköyhyys ja varmistetaan, että siinä esitettävät toimenpiteet tukevat kaikkien mahdollisuuksia saavuttaa välttämättömät peruspalvelut.

Kaupunkiseuduille suunnattua joukkoliikenteen tukea on vähennetty. Aiemmin kaupunkiseuduille on suunnattu tukea noin 13,25 M€/vuodessa, kun vuodesta

2023 alkaen tuki on ollut enää 9,75 M€/vuosi. Joukkoliikenteen houkuttelevuuden ylläpitämiseksi valtion tukitason kasvattaminen on tarpeen. Riittäviä resursseja tulisi osoittaa myös suurille kaupunkiseuduille pienten paikkakuntien rinnalla. Nykyisellään suunnitelma esittää kävelyn ja pyöräilyn valtionavustuksen (SCF-toimi) kohdentamista vain alle 100 000 asukkaan kaupunkiseuduilla.

Verotuksella voidaan tehokkaasti ohjata liikkumista ja logistiikkaa kohti vähäpäästöisiä ratkaisuja. Ajoneuvoliikenteen hinnoittelu on osoittautunut vaikuttavaksi keinoksi vähentää autoliikennettä kaupunkien keskustoissa. Siksi ajoneuvoliikenteen hinnoittelun mahdollisuuksia kaupunkiseuduilla tulisi selvittää osana liikenteen verotuksen ja rahoituksen kokonaisuudistusta. Ilmastosuunnitelmassa mainitaan liikennejärjestelmän tehostamisen ja kulkumuotosiirtymän toimenpiteenä myös MAL-sopimukset. HSY katsoo, että MAL-rahoitusta tulisi erityisesti lisätä ilmastovaikutuksiin liittyviin toimiin.

Suunnitelmassa tunnistetaan ajoneuvokannan uudistumiseen ja käyttövoimiin liittyen useita toimenpiteitä (hankintatuet, romutuspalkkiot, jakeluinfran tuet), jotka ovat kannatettavia, kunhan niiden kohdentaminen toteutetaan vaikuttavasti. HSY pitää kannatettavana, että romutuspalkkiokampanjan myöntämisehtoja tarkennetaan siten, että tuki kohdennetaan uusien ja käytettyjen sähköautojen hankintaan ja lisäksi tukikelpoisuutta laajennetaan kattamaan myös sähköpyörien ja julkisen liikenteen lippujen hankinta.

HSY pitää hyvänä sitä, että suunnitelmassa tunnistetaan liikenteen päästövähennystoimien monihyötyisyys. Vähäpäästöisten ajoneuvojen ja polttoainesten käytön edistäminen parantaa ilmanlaatua erityisesti kaupungeissa. Kestävien kulkutapojen lisääntyminen ja liikennesuoritteiden pieneneminen vähentävät myös liikenteen katupölypäästöjä, joita aiheutuu vähäpäästöisistä ajoneuvoistakin. Kävely ja pyöräily puolestaan eivät synnytä lainkaan ilmansaasteita. Kävelyn ja pyöräilyn edistämisen suurimmat yhteiskuntataloudelliset hyödyt liittyvätkin ennen kaikkea kansanterveyden parantumiseen, ei pelkästään kasvihuonekaasupäästöjen vähenemiseen.

Ilmastopaneeli on korostanut, ettei liikenteen päästövähennysten tekemättä jättäminen ole taloudellisesti perusteltavissa. Suunnitelmassa tunnistetaan myös riski, että mikäli liikenteen päästövähennystavoitetta – eli päästöjen puolittamista vuoteen 2030 mennessä – ei saavuteta, voi valtiovarainministeriön arvion mukaan seurata Suomelle jopa noin 80 miljoonan euron tulonmenetys RRF-rahoituksessa.

Maatalous

HSY pitää hyvänä, että suunnitelmassa tunnistetaan politiikkatoimena ravinteiden kierrätyksen edistäminen maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi, vaikka päästövähennysvaikutuksen suuruutta ei ole pystytty tarkemmin arvioimaan. Suunnitelmassa esitetään keinoja parantaa hiilen sidontaa pelloilla käyttämällä erilaisia maanparannusaineita ja orgaanisia lisäaineita.

HSY valmistaa ja kehittää biojäte- ja lietepohjaisia kierrätyslannoitteita. Kierrätyslannoitteilla on merkittävä rooli kivennäismaiden hiilensidonnan vahvistamisessa. Ne edistävät maaperän orgaanisen aineksen määrän kasvua, parantavat maaperän rakennetta ja aktivoivat mikrobitoimintaa, mikä yhdessä lisää maaperän kykyä sitoa hiiltä pitkäaikaisesti. Kierrätyslannoitteiden käyttö maataloudessa tukee seuraavia ilmastopoliittisia tavoitteita:

- Hiilivarastojen vahvistaminen kivennäismailla, jotka muodostavat suuren osan Suomen viljelymaista.
- Kiertotalouden edistäminen, kun biojätteet ja muut orgaaniset materiaalit palautetaan ravinteiksi ja hiileksi maaperään.

Suosittellemme, että kierrätyslannoitetuotteiden käyttöä edistetään osana kansallisia ilmastotoimia ja että niiden rooli tunnistetaan osana maataloussektorin päästövähennystoimia. Lisäksi kierrätyslannoitteiden käyttöä tulisi tukea osana EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa (YMP), erityisesti ympäristö- ja ilmastotoimenpiteiden osalta.

Rakennusten erillislämmitys

Tätä lausunnon kohtaa on täydennetty 21.8.2025 ja se korvaa HSY:n 20.8.2025 antamassa lausunnossa mainitun.

Erillislämmityksen päästöt ovat suunnitelman mukaan laskeneet 56 % vuoden 2005 tasosta, erityisesti öljylämmityksen vähenemisen ja rakennusten energiatehokkuuden paranemisen ansiosta. HSY pitää tärkeänä, että tätä myönteistä kehitystä tuetaan jatkamalla suunnitelmassa esitettyjä tukitoimia, kuten korotettua kotitalousvähennystä ja öljy- sekä maakaasulämmityksestä luopumisen avustuksia kotitalouksille ja kunnille. On tärkeää varmistaa, että toimet tavoittavat haavoittuvassa asemassa olevat kotitaloudet tehokkaasti ja oikeudenmukaisesti. Taloyhtiöiden päätöksenteon prosessit huomioiden tukien jatkuvuus on olennaista, ja tukien tulisi olla saatavilla, kunnes päästövähennystavoitteet on saavutettu.

Pientalojen öljylämmitysjärjestelmien muuttaminen kaukolämpöön, maalämpöpumppu- tai ilma-vesilämpöpumppujärjestelmiin vähentää myös lämmityksestä aiheutuvia ilmanlaatua ja terveyttä heikentäviä päästöjä. Tukea ei ole perusteltua suunnata pientalojen pääasialliseen puulämmitykseen, joka tuottaa terveydelle haitallisten päästöjen lisäksi myös ilmastonmuutosta kiihdyttävää mustaa hiiltä.

HSY korostaa, että jäteveden lämmöntalteenotossa on merkittävää potentiaalia. Pääkaupunkiseudulla on jo käytössä jäteveden laajamittainen hukkalämmön talteenotto, mikä on merkittävä investointi kohti hiilineutraalia kaukolämpöverkkoa. HSY suosittelee, että jäteveden lämmöntalteenottoa tarkastellaan kokonaisuutena. Tämä tarkoittaa, että kiinteistökohtaiset hyödyt laajamittaisesta hukkalämmön talteenotosta tulisi tunnistaa esimerkiksi energialuokituksessa. Näin lämmöntalteenoton kannustimia ja vaikutuksia ei arvioitaisi vain yksittäisen kiinteistön näkökulmasta, vaan laajemmin koko järjestelmän kannalta.

Työkoneet

HSY on sitoutunut päästöttömien työmaiden Green Deal -sopimukseen. Vuonna 2020 solmittu sopimus on vauhdittanut irtautumista fossiilisista polttoaineista, ja väliarvioinnin mukaan sen välitavoitteet on saavutettu lähes kokonaan. Vuoden 2026 käyttövoimamuutostavoitteiden saavuttaminen vaikuttaa kuitenkin epätodennäköiseltä, sillä sähköisten työkoneiden ja raskaan kaluston heikko saatavuus hidastaa siirtymää.

Siirtymävaiheessa uusiutuvan dieselin ja polttoöljyn käyttö täydentävinä käyttövoimina on siksi välttämätöntä. Ne vähentävät sekä hiilidioksidipäästöjä että terveydelle haitallisia pienhiukkaspäästöjä. Kevyen polttoöljyn bio-osuuden tavoitetasoa on kuitenkin heikennetty edellisestä ilmastosuunnitelmasta. Tavoitetaso tulisi säilyttää aiemmin esitetyn mukaisesti 30 prosentissa, jotta päästövähennystavoitteet saavutetaan johdonmukaisesti.

Sopimuksen pitkän aikavälin tavoitteena on työkoneiden ja raskaan kuljetuskaluston sähköistyminen. Se vähentää hiilidioksidipäästöjä, poistaa pakokaasupäästöt kokonaan ja vähentää meluhaittoja, mikä tekee siitä kestävämmän ratkaisun tulevaisuudessa.

Sähköisten työkoneiden käyttöönottoa rajoittaa myös rahoituksen saatavuus. Valtio voisi tukea alan kehitystä esimerkiksi perustamalla yhteistyöryhmän, laatimalla tiekartan sekä kehittämällä tukijärjestelmän sähköisten työkoneiden ja raskaiden ajoneuvojen tuotekehitykseen, latausratkaisuihin ja hankintoihin. Kasvava kysyntä vauhdittaisi markkinoiden kehitystä ja mahdollistaisi siirtymän pilotoinneista laajamittaisempaan toimintaan. Tämä edellyttää nykyistä selkeämpää vastuunjakoa ja riittäviä resursseja.

Jätehuolto

Suunnitelmassa esitetty kuvaus jätehuollon kasvihuonekaasupäästöjen kehityksestä on pääosin asianmukainen ja tunnistaa toimialan pitkäaikaisen muutoksen. HSY huomauttaa jätteiden käsittelyn kasvihuonekaasupäästöjen jakautumisen kuvauksen suhteen (kuvio 15), että vaikka kaatopaikkojen metaanipäästöt on merkittävin päästölähde jätteiden käsittelyssä vuonna 2023, niin jätteiden sijoittaminen kaatopaikoille on vuonna 2023 erittäin vähäistä.

Suunnitelmassa esitetään, että kiertotalouslain valmistelussa selvitetään mahdollisuuksia muun ohella edistää kierrätystä ja vähentää kierrätyskelpoisen jätteen polttamista. Kiertotalouslain valmistelu ja valtakunnallisen jätesuunnitelmaan tehty päivitys voivat osaltaan tukea jätesektorin päästövähennyksiä, vaikka vaikutusten tarkkaa arviointia ei voida suunnitelman mukaan vielä tehdä.

HSY pitää tärkeänä, että jätelainsäädännön uudistukset ja kierrätyksen tehostuminen ohjaavat jätevirtoja entistä selkeämmin kierrätykseen energiahyödyntämisen sijasta. HSY huomauttaa, että kierrätyksen edistämisen toimet tulisi kohdistaa etenkin sellaisiin jätevirtoihin, joissa on kierrätys- tai hyödyntämis-potentiaalia. Haastavien jätevirtojen kierrätys- ja hyödyntämis-potentiaalia tulisi kasvattaa kannustamalla uusiin kierrätys- ja hyödyntämisinnovaatioihin ja investointeihin.

HSY pitää kannatettavina kiertotalouslain valmistelun tavoitteita vahvistaa tuotteita ja jätteitä koskevan sääntelyn elinkaarinäkökulmaa sekä lisätä kiertotalousmarkkinaa edistävää ohjausta ja toimia materiaalikiertojen edistämiseksi. Samalla HSY painottaa, että jätteen synnyn ehkäisy on ensisijainen keino ympäristöhaittojen vähentämisessä, ja myös uudelleenkäytön edistämi-

nen on tärkeä osa kiertotalouden toteuttamista. HSY korostaa, että uudelleen-
käytön ja kierrätyksen tehostaminen tukee päästövähennysten lisäksi luon-
nonvarojen kestäväää käyttöä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä.

Suunnitelmassa esitetään, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti jätteenpolttolaitos-
ten sisällyttämiseen EU:n päästökauppaan. Lisäksi puhtaan energian kärki-
hankkeiden tukimuotoja sovelletaan myös jätteenpolton bioperäisiin päästöi-
hin, ja tavoitteena on tukea ainakin yhden laitoksen CCS- tai CCU-hanketta,
jonka arvioitu päästövähennysvaikutus on 0,3 Mt vuoteen 2030 mennessä.
Taloudellisia ohjauskeinoja jätteenpolttoon liittyen selvitetään osana keväällä
2025 käynnistynyttä tutkimushanketta. HSY kannattaa näitä toimia oikean-
suuntaisina. HSY korostaa kuitenkin myös sitä, että yhdyskuntajätteen polton
synnyttämien päästöjen vähentämiseksi tarvitaan koko jätearvoketjun huo-
mioivaa yhteistyötä.

Toimenpideohjelmassa mainitaan uudistettu yhdyskuntajätevesidirektiivi,
jonka toimeenpanon myötä jätevedenpuhdistamoille tulee useita uusia vaati-
muksia. Kasvihuonekaasupäästöjen seurannan ja energianeutraaliuden li-
säksi vaatimukset kiristyvät myös esimerkiksi puhdistustuloksen osalta, mikä
tekee päästövähennystavoitteiden saavuttamisesta entistä vaativampaa.

Suunnitelmassa mainitaan politiikkatoimena myös Suomen ympäristökeskuk-
sen johdolla laadittu kansallinen vesihuollon vähähiilisyystiekartta, joka aset-
taa raamit valtakunnallisen tason päästövähennystoimille vesihuoltosektorilla.
HSY katsoo, että vähähiilisyystiekartassa on käsitelty jätevedenkäsittelyn ja
koko vesihuoltosektorin päästövähennystoimia kattavasti. On tärkeää, että
vesihuoltolaitokset voivat valita soveltuvimmat päästövähennystoimet siten,
että toimenpiteet ovat mahdollisimman vaikuttavia ja tehokkaita kokonaisuus
huomioiden.

F-kaasut

Ei lausuttavaa.

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

HSY toteuttaa aktiivisesti pääkaupunkiseudun ilmastoyhteistyötä ja tiedon
tuottajan roolissa tukee seudun kaupunkeja niiden pyrkimyksissä saavuttaa
ilmastotavoitteensa. HSY vastaa myös Helsingin seudun MAL-sopimuksen
tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen seurannasta sekä seuranta-ai-
neistojen kokoamisesta ja koordinoinnista. HSY on saavuttanut kuntien ener-
giatehokkuussopimuksen (KETS) yhteydessä asetetun 7,5 % energiansäästö-
tavoitteen ennen määräaika.

Pääkaupunkiseutu on sitoutunut kunnianhimoisiin päästövähennyksiin 2030
mennessä ja kuuluu ilmastotyön edelläkävijöihin. Kunnat vastaavat yhdyskun-
tarakenteesta ja useista paikallisista toiminnoista, joilla on suoria vaikutuksia
päästökehitykseen ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen.

HSY pitää hyvänä kuntien ja alueiden ilmastotyön merkityksen tunnistamista
suunnitelmassa sekä tukee suunnitelmassa mainittuja kuntien ja alueiden il-
mastotyön vauhdittamisen keinoja. Pitkäjänteinen ja johdonmukainen ilmasto-
politiikka valtionhallinnon tasolla on keskeinen tapa tukea kuntien työtä kunni-
anhimoisten ilmastotavoitteidensa eteen.

Kuntien ja alueiden ilmastotyötä vauhditetaan jatkamalla poikkisektoraalista yhteistyötä ja tukemalla hyvien käytäntöjen leviämistä ilmastojohtamisessa, ilmastoyhteistyössä ja kuntalaisten ilmastotoimissa. Kuntia kannustetaan liittymään ilmastoverkostoihin, kuten Hinku- ja Fisu-verkostoihin, ja varmistetaan valtakunnallisten päästötyökalujen sekä energiatehokkuussopimusten jatkuvuus. Lisäksi edistetään energianeuvontaa ja MAL-sopimusten soveltamista sekä tuetaan aluehallinnon ilmastoasiantuntijaverkostoja ja yhteistyötä eri hallinnon tasoilla.

Suunnitelmassa on arvioitu, että MAL-työn vaikutus päästöjen vähentämiseen on nykyisellään vähäinen. Seudullisten MAL-suunnitelmien potentiaalia voitaisiin hyödyntää ilmastotyössä, sillä MAL-suunnittelu tarjoaa konkreettisen välineen nivoa ilmastotavoitteet osaksi yhdyskuntarakenteen, asumisen ja liikenteen seudullista kehittämistä. Myös MAL-sopimuksiin voitaisiin sisällyttää selkeitä ilmastotavoitteita, niitä tukevia toimenpiteitä sekä kohdennettua ilmasto-rahoitusta.

Ilmastotoimien vaikuttavuuden edistäminen edellyttää jatkuvaa päästölaskennan kehittämistä niin tuotanto- kuin kulutusperusteisten päästöjen osalta. HSY näkee erityisen tärkeänä valtakunnallisesti kattavien ja yhtenäisten sekä lopputyökaluille maksuttomien päästötyökalujen (kasvihuonekaasujen päästötietopalvelu ja päästöskenaariotyökalu) jatkuvuuden, päivityksen ja rahoituksen varmistamisen. Työkalut tuottavat ajantasaista ja vertailukelpoista tietoa kunta-, maakunta- ja valtakunnallisella tasolla ja mahdollistavat paitsi tietoperusteisen päätöksenteon myös toimien vaikuttavuuden arvioinnin.

HSY pitää ensiarvoisen tärkeänä ilmastopolitiikan ja -rahoituksen jatkuvuuden turvaamista, valtion tukien tarkoituksenmukaista kohdentamista sekä alueellisen ja sosioekonomisen tasa-arvon huomioimista, jotta ilmastotoimet edistävät hyvinvointia koko yhteiskunnassa.

Kulutuksen hiilijalanjälki

Suomen ympäristökeskuksen uusimman laskelman mukaan kuntien kulutusperäiset päästöt ovat yhä kaukana kestävästä tasosta, ja valtaosa niistä, noin 82 %, syntyy kotitalouksien kulutuksesta. Kuntien hankintojen osuus on 12 % ja investointien 6 %. HSY pitää tärkeänä, että ilmastopolitiikan suunnittelussa on mukana myös kulutusperäinen päästötarkastelu.

Kulutusperäisissä päästöissä on taakanjakosektorilla edelleen merkittävää vähennyspotentiaalia. Kunnilla ja alueilla on kuitenkin rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa asukkaiden kulutustottumuksiin. Kotitalouksien ja julkisten organisaatioiden kulutuksen päästöjen vähentäminen edellyttää vahvempia valtakunnallisia toimia, kuten verotuksellista ohjausta ja kannustimia, jotka edistävät erityisesti ilmastokestäviä ruokavalintoja sekä tuotteiden ja palveluiden kiertotaloutta.

Paikallisesti kestävää kulutusta voidaan edistää neuvonnan ja viestinnän keinoin. On tärkeää, että asukkaille on helposti tarjolla ymmärrettävässä muodossa tietoa ilmastomuutoksesta ja kestävästä kulutuksesta. Pääkaupunkiseudulla HSY:n Ilmastoinfo yhteistyössä seudun kaupunkien kanssa neuvoo ja kampanjoi mm. energiatehokkaasta asumisesta ja ilmastomyönteisten arjen ratkaisujen edistämiseksi.

Kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämiseen esitetyt toimet ovat kannatettavia, mutta niitä tulisi tarkastella nykyistä laajemmin. Asukkaille on tärkeää luoda

konkreettiset edellytykset tehdä kestäviä kulutusvalintoja arjessaan. Valtio voi tukea tätä siirtymää tarjoamalla sekä velvoitteita että kannusteita, jotka ohjaavat kansalaisia ja yrityksiä vähäpäästöisten ratkaisujen käyttöönottoon.

On tärkeää, että yhä jatketaan kulutusperustaisen hiilijalanjäljen arvioinnin kehittämistä ja kasvatetaan sen tietoperustaa, jotta pystytään paremmin arvioimaan, mitkä sektorit vaikuttavat kulutuksen hiilijalanjälkeen ja miten sekä kunnat että asukkaat voivat vaikuttaa ja pienentää omaa hiilijalanjälkeään.

Julkiset hankinnat

Vastuullisten hankintojen kehittäminen on keskeisessä asemassa kuntien ja kuntayhtymien päästöjen vähentämisessä. Julkisten hankintojen avulla voidaan ilmastopäästöjen vähentämisen lisäksi myös edistää kiertotaloutta, sosiaalista kestävyyttä ja asukkaiden terveyttä. Julkisten hankintojen ekologiset tavoitteet -hanke valmistelee näihin tavoitteita ja sen toivotaan selkeyttävän ja lisäävän vaikuttavuutta julkisten hankintojen kestävyystoimiin. Tavoitteena on tukea Hankinta-Suomi -ohjelman päämäärää lisätä julkisen talouden kestävyttä ja julkisten hankintojen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Suunnitelmassa esitetään, että hankintalainsäädännön kehittämisessä on ollut esillä velvoite huomioida ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat. Valtioneuvosto valmistelee periaatepäätöstä kotimaisista ja vähähiilisistä hankinnoista, jonka pohjalta on mahdollista edistää vähähiilisiä hankintoja.

Suunnitelmassa suositellaan vaikuttavimpien hankintakategorioiden tunnistamista valtion organisaatioiden, kuntien ja kuntayhtymien valmistelemissa ilmasto-ohjelmissa ja ilmastobudjeteissa, esimerkiksi rakentamisen ja elintarvikehankintojen ja ateriapalvelujen osalta. HSY korostaa, että näiden lisäksi myös raskaan liikenteen päästövähennystavoitteet ovat vaikutuksiltaan merkittävät. HSY:n näkemyksen mukaan raskaan liikenteen palveluiden tuottamien päästöjen vähentämisessä, eritoten siirtymässä sähköiseen raskaaseen liikenteeseen, tehokkainta olisi velvoittava lainsäädäntö, eivät suositukset. Raskaan liikenteen siirtyminen sähköön tulisi kuitenkin tapahtua vaiheittaisesti, jotta markkinoiden investointikyky säilyisi siirtymäkauden ajan. Ilman kunnallista ja valtiollista tukea sähkölatausinfraan kehittämiseen markkinat eivät todennäköisesti tule reagoimaan siirtymään investoimalla uuteen kalustoon.

Vähähiilisten hankintojen edistämiseksi HSY korostaa, että markkinoille on annettava aikaa ja mahdollisuuksia sopeutua tiukkeneviin ympäristövaatimuksiin. HSY:n kokemuksen perusteella toimivin keino on portaittain kiristyvät ympäristövaatimukset. HSY pitää tärkeänä, että markkinavuoropuhelua lisättäisiin myös valtiollisten toimijoiden toimesta.

Muut poikkisektorit

Ilmastokestävän rakentamisen tukitoimia on vahvistettava, ja erityisesti korjausrakentamisen yhteydessä on varmistettava riittävät resurssit puolueettomalle neuvonnalle energiatehokkuuden, vähähiilisyyden ja ilmastomuutokseen sopeutumisen edistämiseksi. Pääkaupunkiseudulla tätä tuetaan maksuttomalla asiantuntijaneuvonnalla, jota tarjotaan taloyhtiöille esimerkiksi HSY:n Ilmastoinfon kautta.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

HSY viittaa muissa kohdissa esittämiinsä näkemyksiin ja perusteluihin.

Vaikutusten arviointi kattaa hyvin päästövähennystoimien sosiaaliset, ympäristölliset ja taloudelliset vaikutukset, mutta sitä tulisi täydentää tarkastelemalla myös riittämättömän kunnianhimon ja vaikuttavuuden riskejä – kuten viivästymisen seurauksia, kasvavia sopeutumistarpeita ja ilmastotavoitteiden saavuttamisen epävarmuutta.

On tärkeää, että sosiaalisen ilmastorahaston kautta tuetaan haavoittuvassa asemassa olevia kotitalouksia, mikroyrityksiä ja liikenteen käyttäjiä sekä edistetään siirtymää pois fossiilisista polttoaineista. Samalla on syytä edistää myös kestävän elämäntavan mahdollistavia rakenteellisia muutoksia.

HSY pitää kannatettavana, että tukea suunnataan liikenne- ja energiaköyhyyden ehkäisyyn, öljylämmityksestä luopumiseen, kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen sekä pienten kuljetusyritysten sähkö- tai vetypohjaisten ajoneuvojen hankintaan. Tukien kohdentamisessa on huomioitava myös suurten kaupunkiseutujen haavoittuvassa asemassa olevat kotitaloudet, vuokra-asuntoyhtiöt ja liikenteen käyttäjät.

Jotta kaupungit, asukkaat ja yritykset voivat hyödyntää tukia tehokkaasti ja ennakoitavasti, merkittävimmät tukitoimet tulisi osoittaa suoraan vuoteen 2030 asti. Lisäksi toteutettavuuden ja vaikuttavuuden kannalta keskeistä on toimenpiteiden ja vastuutahojen selkeä määrittely.

Muita huomioita

Suunnitelmassa ei riittävästi huomioida sitä, että ilmastotoimien lykkääminen tai tekemättä jättäminen voi kasvattaa yhteiskunnallisia ja taloudellisia kustannuksia, erityisesti ilmastomuutokseen sopeutumisen näkökulmasta. Ilmastopolitiikan kiireellisyyttä olisi perusteltua arvioida myös sen perusteella, miten viivytykset voivat lisätä ilmastoriskejä, kasvattaa sopeutumis- ja korjausinvestointien tarvetta sekä altistaa yhteiskunnan esimerkiksi infrastruktuurivaurioille ja terveyshaitoille erityisesti kaupungeissa, joissa rakennettu ympäristö ei enää vastaa muuttunutta ilmastoa. Sopeutuminen muuttuvaan ilmastoon edellyttää joka tapauksessa ennakointia, osaamista ja merkittäviä investointeja niin kotitalouksilta, yrityksiltä, kunnilta kuin valtioltakin. Mitä myöhemmin hillintätoimiin ryhdytään, sitä suuremmiksi nämä kustannukset voivat kasvaa.

Päästövähennystoimia tulee suunnitella sektorirajat ylittäen ja kustannustehokkaasti. Vaikuttavien ilmastotoimien edellytyksenä on hallinnonalojen sujuva yhteistyö ja riittävät resurssit. Ilman niitä toteutus voi siiloutua ja tavoitteet jäädä saavuttamatta.

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä

Tommi Fred
toimitusjohtaja